

מהתיקנה הדף היומי

בס"ד | פנינים מתוך שיעורי הדף היומי של הרה"ג אברהם ישעיהו קובלסקי שליט"א

יומא דהילולא קדישא

יומא דהילולא של מרן הגאון הגדול רבי נתן גשטטנער זצוק"ל, בעל ספרי להורות נתן ואב"ד קרית אגודת ישראל ב"ב, בן החסיד המופלא רבי עמרם זצוק"ל הי"ד, נלב"ע י"ד כסלו תשע"א

משחר נעוריו התבלט מרן רבינו בהתמדתו הגדולה ובעמקותו העצומה, התורה הקדושה היתה מושג חייו ובה השקיע את כל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, כאשר חוץ מלימוד התורה, שום דבר אחר לא תפס אצלו מקום. בהיותו שקוע בלימודו, לא היה מרגיש כלום מכל המתרחש סביבו, הוא שקע בעיונו במלא חושי ופעמים רבות היה מגיף את תריסי ביתו ומניח באוזניו אטמי אוזניים, כדי שלא תהיה לו שום הפרעה בריכוזו. גם כשהיה יוצא מביתו לביהמ"ד או לשיבה, היה אוטם אזניו באטמי אוזניים, כדי שיוכל להמשיך בריכוז עצום ולהגות הלאה בלימודו.

סיפר בנו הגאון רבי שלמה געשטעטנער שליט"א, ששנה אחת אחרי שחזר רבנו לביתו לבילוי יו"פ ועבר לפני תלמוד משך 3 וחצי שעות, התיישב ללמוד בשו"ע הל' ריבית והתייגע ליישב גירסה בהגהות מרדכי המובאת שם. כך גם סיפר אחד השכנים, שנכנס פעם לביתו בערב חג הסוכות, יום בו כולם עוסקים וטרודים במצוות החג, ומצא את רבנו יושב על שולחנו עם שו"ע הל' גיטין בעמקות גדולה.

סיפר מקורבו ונאמן ביתו הרה"ג ר' ישראל רוט שליט"א: "בפעם האחרונה שזכיתי לבקרו, בשלהי חודש ששון תשע"א, שמעתי מפיו הוראה חשובה בכתיבת חיידושי תורה וכך אמר: 'לאחרונה יש הרבה אברכים המחברים ספרי קיצורי הלכות, אין זו דרכה של תורה, כי אם לומדים רק קיצורים, הראש מתייבש ומתרגל ללמוד רק דברים קלים. והאמת היא שהראש צריך להתרגל להתייגע וללמוד את הדברים במקור, לנסות לדמות מילתא למילתא, ולא לעשות 'קיצורים'; את החיבורים של 'הקיצורים' ישאירו לעשות כשהיו זקנים והראש כבר לא יוכל ללמוד כל-כך בהעמקה גדולה, אז יעשו 'קיצורים', אך לא לבזוז את החיים הצעירים על כך...".

כשהיו נכנסים אל רבנו צלמים לצלמו, היה מוריד את פניו למטה וכובעו היה מכסה את פניו. פעם שאל אותו תלמידו הרה"ג ר' אליעזר רוט שליט"א: למה לקלקל פרנסה

זעקת גדולי ישראל נגד לימודים חיצוניים

עד כמה שיעור מורא רבו

השבוע נלמד בדף היומי (דף ח' ע"א): "היה יושב בבית המדרש וזכר שיש חמץ בתוך ביתו מבטלו בלבו". ומסבירה שם הגמרא: "הכא בתלמיד יושב לפני רבו עסקין וזכר שיש עיסה מגולגלת בתוך ביתו ומתיירא שמה תחמין, קדים ומבטיל ליה מיקמי דתחמין". ופירש רש"י: "עיסה מגולגלת, שלא החמיצה, ומפני אימת כבוד רבו אין יכול לקום וליכך ולאפותה".

אמר על כך מרן פוסק הדור הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל, שמאכן יש ללמוד עד כמה חייב האדם במורא רבו, שהרי אפילו ביטול תלמוד תורה דרבים אינו דוחה חיוב בדיקת חמץ, כי בהגיע זמן בדיקת חמץ אסרו חכמים ללמוד אפילו מי שאומר שיעור דרבים (עי' אר"ח ס"י תל"א), ועם כל זה כשהוא בא לידי פגיעה במורא רבו אסור ללכת אף אם ידוע לו שיש לו בבית עיסה העומדת להחמין...

צדקה על מנת שיחיה בני

השבוע נלמד בדף היומי (דף ח' ע"א): "האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני או שאהיה בן העולם הבא, הרי זה צדיק גמור". פירש רש"י: "ולא אמרין שלא לשמה עושה, אלא קיים מצות בורא שצוהו לעשות צדקה, ומתכוין אף להנאת עצמו שיחיה בה לעולם הבא או שיחיה בני".

ותמהו כבר הרבה ראשונים על כך הלא אמרו חז"ל במסכת אבות (פרק א'): "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס...?" ולמה לא נאמר גם כאן שקיים מצות צדקה שלא למען?

אמר על כך הגאון בעל הנודע ביהודה ביאור נפלא, כי בכל מצוה המטרה היא רק לעשות רצונו של הקב"ה, ואין שום תועלת בכך במצוה עצמה אם האדם יניח תפלין או יטול לולב וכדומה, ולכן אם הוא מקיים את המצוה שלא לשמה אין בה ממש, מה שאין כן צדקה שהמטרה היא שהעניים יהיה להם מה לאכול, אם כן גם אם האדם נותן צדקה שלא לשמה, סוף סוף נהנה מכך העני...

מיהו השליח המתאים לביטול גזירת לימוד השפות

בדף היומי השבוע (דף י"א ע"א) נלמד את לשון הגמרא: "הוא עצמו מחזר עליו לשורפו, מיכל קאכיל מינה". פירש רש"י: "הוא עצמו כל עסקו זה בחמץ אינו אלא מחזר עליו לשורפו, אין לך זכרון לאיסור גדול מזה. מיכל קא אכיל מינה, בתמיה".

בחורף שנת תר"צ, עמדו להוציא בפולניא את גזירת הממשלה שכל רב בישראל חייב להיות מצויד בהשכלה חילונית ולדעת את שפת המדינה על בוריה, וכל מלמדי תשב"ד מוכרחים לרכוש תעודת בגרות. גדולי ישראל, אז כמו היום, ראו בכך פגיעה בצמור הנפש של היהדות הנאמנה. החליט מורנו ורבינו רבן של ישראל החפץ חיים זי"ע ועכ"ל לנסוע בעצמו לוורשא שבפולין, לשכנע ולהפציר בשרי הממלכה שיוותרו על דרישתם. החורף היה בעיצומו, והמקורבים חיפשו דרך למנוע מהחפץ חיים באמצע החורף הסוער לנסוע מראדן לוורשה, בטענה שזוהי

נסיעה מסוכנת. אך החפץ חיים לא שת לבו לדבריהם, ואמר להם בנחרצות: "אם לא תוליכו אותי, אני אשליך את עצמי לרחוב באמצע הלילה, וכבר ימצאו יהודים טובים שיקחו אותי לוורשא". הבינו המקורבים שכשהחפץ חיים החליט, שום כח בעולם לא ישנה את החלטתו, ארגנו את הנסיעה וכמובן הצטרפו אליו לנסיעה ההיסטורית.

כשהחפץ חיים הגיע לעיר הבירה בפולין, הזעיק מיד את כל ראשי הדור מכל הקצוות לאסיפת חירום. היו כאלה שהתבטאו אז שעשרות בשנים לא היתה כזו אסיפה שכל הצדיקים והרבנים הגאונים השתתפו בה. במהלך האסיפה תבע החפץ חיים מהמשתתפים לבחור במשלחת שתלך אל שרי המלוכה לדרוש את ביטול הגזירות. קם אחד מהמשתתפים והציע לבחור ביהודי בשם ר' אהרן שהוא ייצג את המשלחת, מאחר והוא שולט כראוי בשפת המדינה והוא בודאי יטיב להסביר את עמדת היהדות החרדית הנאמנה.

הפתעת המשתתפים התנגדו לכך שלושה גדולי ישראל פה אחד: הרה"ק האדמו"ר מבעלזא, הגאון רבי אלחנן וסרמן, והגאון רבי אהרן קוטלר. והרבי קדוש ה' מבעלזא הסביר את הסיבה להתנגדות, כי זה פשוט סתירה מיניה וביה, כלשון הגמרא הנ"ל: "הוא עצמו מחזר עליו לשורפו מיכל קא אכיל מינה?". הרי אנחנו מבקשים להסביר להם שהרב והמלמד צריכים להיות שלמים בתורה הקדושה, לא בשפות ולא במדע, ובאותו זמן נבחר שליח רב שמתמחה ברהיטות בשפה הפולנית?...

(מתוך הפתיחה לשיעור, כ"ג תמוז תשע"ז, פסחים דף י"א)

דלא כר מאיר ודלא כר יהודה

אברך צעיר שחשב את עצמו לתלמיד חכם גדול, בא לפני הגאון הגדול מורנו ורבנו בעל הנודע ביהודה זצוק"ל, וביקש רשות לעניין אותו בחידושים שחידש בסדר נזיקין. כשקיבל את רשותו של הרב התחיל הלה לדרוש באריכות, הוא אמר פלפול שלקח ארבע שעות! כל אותו הזמן ישב הנודע ביהודה ולא הפסיק אותו כלל כדי לא לבייש אותו ח"ו. כשאברך סיים, אמר לו הנודע ביהודה במאור פנים, שהוא שמע את כל הדברים בעיון מהחל ועד כלה, והוא דלא כר מאיר ודלא כר יהודה. האברך משתומם באיזה ר' מאיר ובאיזה ר' יהודה מדובר? הרי במשך כל הפלפול הוא לא הזכיר אפי' לא פעם אחת לא ר' מאיר ולא ר' יהודה? אומר לו הנודע ביהודה בחביבות רבה, שבמס' פסחים (דף י"ב ע"א) מובא שלשיטת ר' מאיר אדם טועה שתי שעות, ולשיטת רבי יהודה אדם טועה שלוש שעות. והנה כבודו טעה ארבע שעות שלמות, הרי זה דלא כר מאיר ודלא כר יהודה.

ומה אתם חושבים עשה רבינו בעל הנודע ביהודה אחרי המשפט הזה? הוא התיישב איתו בסבלנות, והסביר לו את כל מהלך הסוגיא במאור פנים דבר דבור על אופנו, עד שהעמיד אותו על אמיתת של תורה.

(מתוך הפתיחה לשיעור, כ"ד תמוז תשע"ז, פסחים דף י"ב)

מיני מתיקה

אנו מוצאים תמיד בדברי חז"ל אנוס רחמנא פטריה, אדם שהוא אנוס ואינו יכול לקיים מצוה כל שהיא, התורה פטרה אותו והוא אינו חייב לקיימה. לכאורה במבט ראשון שייך דין זה גם בלימוד התורה, שאדם שאינו מרגיש טוב, הוא שוכב חולה במיטתו או בבית חולים, או סתם יש לו כאבי ראש, כאבי שיניים וכדומה, וקשה לו להתרכז, הוא מרגיש שהוא אינו מסוגל לשבת ליד הגמרא ולשקוע בסוגיא, הרי הוא פטור מדין לימוד תורה, יש לו פטור ממצות "והגית בה יומם ולילה".

אולם במחשבה שניה יתכן שאין הדבר כן. הגמרא אומרת במסכת עירובין (דף נ"ד ע"א): "חש בראשו יעסוק בתורה, שנאמר כי לית חן הם לראשך. חש בגרונו יעסוק בתורה, שנאמר ונענקים לגרונותיך. חש במעייו יעסוק בתורה, שנאמר רפאות תהי לשרך. חש בעצמותיו יעסוק בתורה, שנאמר ושקוי לעצמותיך. חש בכל גופו יעסוק בתורה, שנאמר ולכל בשרו מרפא". ולפי זה חשבתי לומר בחמלת ה' עלי ובסיעתא דשמיא שאף אם מצד מצות "והגית בו יומם ולילה" הרי הוא פטור ככלל מצות התורה, מכל מקום מצד שמירת הגוף והנפש הרי חייב אדם לרפא את עצמו ולשמור על בריאותו, ואם כך אם הפסוק אומר לנו שהתורה הקדושה היא רפואה לגוף ולנפש ועץ חיים היא למחזיקים בה", "רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך", "ולכל בשרו מרפא", וחכמינו ז"ל מדגישים לנו זאת על כל האיברים, הרי חייב האדם לעסוק בתורה גם כשהוא חולה [ואולי אפילו יותר מאדם בריא...], כדי שיזכה לרפואה שלימה ולאורך ימים ושנים טובות. (מתוך הפתיחה לשיעור, עירובין דף צ"ד)

לצלם, הרי הוא שמח מכך? השיבו רבינו: "כך נהג הרה"ק רבי אהרן מבעלזא ז"ע, שהיה לוחש את הפסוק לא תעשה לך פסל כל תמונה". והוסיף ואמר בדרך צחות, שמי שמסכים להצטלם, עם הזמן הוא נמשך לזה ומקבל מזה הנאה להיות מכובד, ואח"כ עושה את עצמו לפסל ורוצה שכולם ישתחוו לו...

סיפר הרה"ג ר' ברוך האס שליט"א מתלמידי רבינו: "רבינו לא נסע אף פעם לנפוש, וכאשר שאלתיו לפרש הדבר מדוע, הרי שררותו היא בבחינת עבודת קשה, השיב לי בנועם שפתי קדשו: 'מנוחתי היא התורה, אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, זהו הנופש שלי שאני יכול לשבת ולעסוק בתורה. וכן תכלית יציאת מצרים היתה כדי לקבל התורה, ועל כן היא נקראת 'זמן חרותנו', כי החרות היא כל הזמן ואין לך עת להיבטל ממנה'.

טוב עין הוא יבורך, ברכת יי"ש" לתלמידו המובהק הרב יוסף מאיר האס שליט"א (מול' ספרי רבינו 'שיחות מלוה מלכה' ד' חלקים) שערך וליקט את החומר למאמר זה.

ביאור יסודי בגדר לחי - המשך

לכבוד סיום מסכת עירובין

מאת הגאון האדיר סיני ועוקר הרים צנא מלא ספרא הרב החסיד רבי ישראל יצחק מנדלזון שליט"א גאב"ד קוממיות-ירושלים

[בגליון הקודם הבאנו כאן את חלקו הראשון של המאמר, בו הובא יסודו של השפת אמת, שהלחי אין בו שיעור, כי הלחי אינו אלא סגירת מקום, וכאילו המקום נסגר, ולכן לא שייך לומר בו דין 'כותתי מכתת שיעוריה'. והבאנו על כך את קושיית הגאון הגדול רבי ברוך שמעון שניאורסון ראש ישיבת טשעבין זצוק"ל מדברי הגמ' במס' סוכה (דף ז') "מינו דהוי דופן לשבת הוי דופן לסוכה", שאם הלחי אין בו שיעור עצמי ואינו אלא סגירת מקום אין הוא יכול להוות דופן לעניני סוכה?]

וחשבתי לבאר בזה, דהנה מצאנו הרבה פעמים כשמוציאים דין מסויים מסוגיא אחת לסוגיא אחרת, השינוי בונה הלכות התואמות לסוגיא השניה אף אם אינן תואמות בדיוק לסוגיא שממנה הוצאנו אותה.

ולדוגמא נביא את דברי רש"י בכתובות דף ל"א. הגמרא מביאה שם (בע"א) ברייתא שהגונב כיס בשבת ומוציאו לרשות הרבים, חייב לשלם, ואף שחייב הוא סקילה על הוצאת הכיס מרשות היחיד לרשות הרבים, אין אומרים קם ליה בדרבה מיניה, מפני שחייב הגניבה חל עליו מיד כשהגביה את הכיס קודם שבא לידי איסור סקילה, אולם אם היה מגרר את הכיס יוצא, כלומר שלא הגביהו מן הקרקע ברשות הבעלים, פטור מלשלם, שהרי באופן זה איסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד.

שואלת הגמרא (בע"ב) על הסיפא של הברייתא שבו חל איסור גניבה ואיסור שבת כאחד, במה מדובר, להיכן הוציא הגנב את הכיס? אם הוציאו לרשות הרבים הרי אין בו איסור גניבה, שהרי לא קנה הגנב את הכיס, ואם הוציאו לרשות היחיד הרי אין בו איסור שבת?

ומתוך רב אשי, שמדובר במי שגרר את הכיס על הקרקע והוציאו לרשות הרבים ושם הוריד את ידו השניה למטה משלושה טפחים מהקרקע וקיבל את הכיס לתוכה, ואז ידו קונה לו להתחייב על הגניבה, משום שידו של אדם חשובה כמקום של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, שהרי דיני הוצאת שבת אין האדם מתחייב אלא אם הוציאה היא ממקום של ארבעה טפחים למקום של ארבעה טפחים, ואם הוציאה מתוך ידו של אדם גם כן חייב, שידו של אדם נידונה כמקום של ד' טפחים. ומסביר רש"י שם שאע"פ שבדרך כלל בשביל קנין צריך הגבהה של ג' טפחים, מ"מ מכיון שידו חשובה כמקום ד' טפחים לגבי הוצאת שבת, הרי היא חשובה גם כמקום חשוב בגובה ג' טפחים.

דוגמא נוספת, רש"י מסביר במס' ביצה (כ"ז:) על מה שאמרו חז"ל אין שורפין קדשים ביו"ט, דאיסור זה הוא אף באופן שהיא הבערה לצורך, כגון שמדליק נר לצורך יו"ט בשמן תרומה טמאה, משום דרחמנא אחשבה להבערתן והלכך מלאכה היא. כלומר אע"פ שבאופן זה בדרך כלל אין הבערה ביו"ט, מ"מ המצוה של שריפת תרומה טמאה גורמת שיהיה פה גם מלאכת הבערה.

ראיה נוספת ליסוד זה מצינו במס' סוכה (לא). אודות תקנת מריש, [שתיקנו חז"ל משום תקנת בעלי תשובה, שלא למנוע מגזלן שירצה לעשות תשובה]. שתקנה זו תקנו גם בסוכה, שמי שגזל קורה וקבע אותה בסוכה אינו צריך לפרק את הסוכה ולהוציא אותה. ומסביר רש"י "מצוה משוי ליה כל שבעה כנין קבע". הרי שהמצוה של ישיבת הסוכה גורמת למצב של קביעות הבנין של הסוכה. וישנן דוגמאות נוספות ליסוד זה ואכמ"ל.

ועל משקל זה י"ל שאמנם 'לחי' אינו שיעור עצמי לגבי דיני שבת, מ"מ כשאמרו חז"ל מינו דהוי דופן לשבת הוי דופן לסוכה, אותו דופן שבשבת הוא אינו שיעור עצמי, כשהוא מגיע לדיני סוכה הוא מקבל תוקף ושיעור של דופן.

ויש לצרף לכך את דברי הבית יצחק (סימן פ') שמינו הוא גדר של אחשביה, כגון כאן שאמרו שאם הוא דופן כאן הרי הוא דופן גם במקום אחר, הרי זה בגדר אחשביה. ולפי דבריו מובן היטב, שאמנם הלחי שבמס' עירובין אינו שיעור עצמי ואין לו תוקף עצמי כפי שמסביר השפת אמת ור' חיים כנ"ל, אך כשהוא מגיע לסוכה הוא כן מקבל תוקף של דופן והוא נהיה דופן ממש.

ה' יעזור שנזכה בקרוב שיקיים הברכה של בעל התניא 'טוב הנראה והנגלה', שיבואו במהרה הזמנים הטובים, שכולנו נהיה בריאים, ונזכה לנחת מתוך שמחה וששון ובריאות איתנה לאורך ימים טובים.

מקולמוסם של הקוראים

לכבוד מזכה הרבים בשיעוריו הנפלאים ובגליון "מתיקות הדף היומי" הגאון הרב אברהם ישעיהו קובלסקי שליט"א

ראיתי כמה פעמים בקובץ גליונות "מעין עולם הבא" את הגליון של כבוד תורתו ובו דברים נפלאים ממש. אני זוכר שהייתם מגיעים לרבינו הקדוש בעל עבודת עבודה מטהשה זצוק"ל ומאד שימחתם את הציבור שבאתם, והרבה שנים שלא ראיתי אתכם.

רבינו הקדוש מטהשה מעיד דברים שהם מרפסין איגרא על הרב הקדוש הבת עין זי"ע שבשבת קודש היארציטי שלו.

מאוצרות הפרשה

לא עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו. אמרו צדיקים, אף אם עדיין לא הגיעה העת לאסוף את עם ישראל מארבע כנפות הארץ ולגאול אותם בגאולה השלימה, על כל פנים - השקו הצאן - רחם עליהם ותן להם פרנסה ברווח ובכבוד...

וכך הוא כותב בספרו עבודת עבודה: "כ"ק אאמו"ד זי"ע היה לומד בקביעות בספרו הקדוש [בת עין"] בכל יום שבת קודש בבוקר קודם התפלה, וגם כדאי ללמוד הרבה בספרו הקדוש, כי הספר מלא הארות והדרכות האיך לזכות ליראת ה' בלב אמת, וכיצד לקנות מדות טובות, ובפרט מדת הענוה ושפלות הרוח. ויש כח מיוחד להתעורר ע"י לימוד ספרו הקדוש כי כידוע לא הניח המחבר בניס אחריו ל"ע, על כן מפני שלא הוריש כחו ודרכו ע"י בניו, הורישו ע"י דברי תורתו שבספרו הקדוש. ידוע לי ממשפחה אחת בארץ ישראל שנצרכו לישועה, ופעם נתן השי"ת בלבם לערוך סעודה ביום ההילולא של הבת עין, ונושעו ע"י בישועה רבה, ומאז ממשיכים בכל שנה לערוך סעודה לכבוד ההילולא שלו". עכ"ל.

תזכו להגדיל תורה ולהאדירה, בהערכה רבה, מ. קראוס

אחד מתומכי התורה הגדולים בא פעם לפני הגאון רבי אהרן קוטלר זצוק"ל ושאלתו בפיו, היות ומספר שעות ביום מקדיש הוא ללימוד התורה, עלה מחשבה לפניו כי אולי עדיף שיעסוק גם בשעות אלו במסחר, ואז יוכל לתמוך ביתר שאת בלומדי תורה ויקבל שכר גדול יותר בעולם הבא. ענה לו רבי אהרן: יתכן שיהיה לך עולם הבא יותר גדול, אבל מה עם העולם הזה שלך?...

נקודה למחשבה:

לשמיעת שיעורי הרה"ג אברהם ישעיהו קובלסקי בקול הלשון חייג: 073-295-1340 | לקבלת העלון בדוא"ל: a0548470661@gmail.com